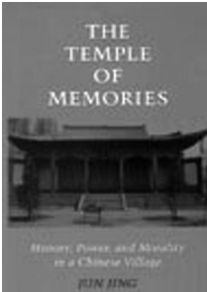


บทวิจารณ์หนังสือ:

The Temple of Memories: History, Power, and Morality in a Chinese Village

ศาลบูชาแห่งความทรงจำ: ประวัติศาสตร์ อำนาจ และคุณธรรม ในหมู่บ้านแห่งหนึ่งของจีน

เบญจพร ดิษุณทด / Benjaporn Deekhunthod



"One of the best local ethnographies to date on post-reform China. . . . Conceptually sophisticated yet undiminished by unnecessary jargon, the book provides one of the most readable and intelligently framed accounts of change and continuity at the local level in China."

Journal of Asian Studies

ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมาอาจจะกล่าวได้ว่าเป็นยุคที่วงการศึกษาด้านสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาไทยต่างให้ความสำคัญกับประเด็นการศึกษา "อดีตในปัจจุบัน" กันมากขึ้น¹ ผู้เขียนจึงใคร่แนะนำหนังสือชื่อ ศาลบูชาแห่ง

¹ ยุคดังกล่าวนี้เริ่มนับจากการจัดประชุมไทยศึกษาครั้งที่ 6 ในปี 2539 ที่จังหวัดเชียงใหม่และตีพิมพ์หนังสือ *Cultural Crisis and Social Memory* (Keyes and Tanabe, eds. 2002) ติดตามด้วยการประชุมประจำปีของศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรครั้งที่ 1 ในปี 2545 และตีพิมพ์หนังสือ "มานุษยวิทยากับการศึกษาปรากฏการณ์ไทยหาอดีตในสังคมไทยร่วมสมัย" (Kittiasa ed, 2003) งานศึกษาสังคมไทยและลาว ทั้งในรูปของบทความวิชาการและวิทยานิพนธ์ทั้งระดับปริญญาโทและปริญญาเอกในประเด็นต่างๆ เป็นต้นว่า ประเด็นของการต่อสู้ช่วงชิงความหมายของทางการกับประชาชนผ่านอนุสาวรีย์ (Khumsupha, 2005) การช่วงชิงอัตลักษณ์ผ่านพื้นที่พิธีกรรมบุญปีใหม่หลวงพระบาง (Singyabut, 2010) การจินตนาการชุมชนของคนจนเมืองในกรุงเทพมหานครผ่านความทรงจำเชิงสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับระบบคุณค่าในอดีต (Deekhunthod, 2010) การเชื่อมโยง หรือเปิดพื้นที่ให้ความทรงจำร่วมได้ขยายตัวออกไปยังผู้คนอื่นๆ (Hongkhananukrou, 2011) การต่อสู้บนพื้นที่ความทรงจำของคนหลากหลายชาติพันธุ์ในประเทศไทย (Sattayanurak, 2012)

ความทรงจำ: ประวัติศาสตร์ อำนาจ และคุณธรรม ในหมู่บ้านแห่งหนึ่งของจีน (The Temple of Memories: History, Power, and Morality in a Chinese Village) ซึ่งเขียนโดย จุน จิง (Jing, 1996) นักมานุษยวิทยาชาวจีนที่มีมุมมองและวิธีการอธิบายสังคมจีนคอมมิวนิสต์ในยุคของเหมาได้อย่างเปี่ยมพลัง มีความพอเหมาะพอเจาะระหว่างแนวคิดทางทฤษฎี (concept) กับข้อมูลชาติพันธุ์วรรณา (ethnographic data) อิ่มเต็มและแน่นหนาด้วยข้อมูลอ้างอิงอื่นๆ ดีเด่นทั้งการเลือกใช้ภาษาและการลำดับเนื้อหา ได้รับคำชมเชยจากวารสารวิชาการที่มีชื่อเสียงหลายฉบับ เป็นต้นว่า Journal of Asian Studies, China Review International, China Quarterly, The China Business Review, Asian Affairs จัดอยู่ในประเภทหนังสือวิชาการที่อ่านสนุก เหมาะแก่นักวิชาการ นักศึกษา และผู้สนใจใช้อ้างอิงและเป็นตัวอย่างในการทำความเข้าใจกับปรากฏการณ์ทางสังคม หรือนามาสันทนากับประเด็นปัญหาที่ตนเองสนใจศึกษาภายใต้กรอบของวิธีการศึกษาที่เรียกว่า “ความทรงจำทางสังคม” (social memory)

เจ้าของผลงาน

หนังสือเล่มดังกล่าวนี้ปรับปรุงมาจากวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอกทางมานุษยวิทยาที่เสนอต่อมหาวิทยาลัยฮาวาร์ด เจ้าของผลงาน คือ จุน จิง (Jun Jing) นักวิชาการชาวจีนที่ปัจจุบันดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ทางมานุษยวิทยาแห่งมหาวิทยาลัยเมืองนิวยอร์ก (The City University of New York) ได้รับการตีพิมพ์จากสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด เมื่อปี 2539 (1996)

ก่อนหน้าที่จะเข้าศึกษาระดับปริญญาเอก จุน ทำงานเป็นนักวิจัยอยู่ที่สถาบันสังคมวิทยาแห่งมหาวิทยาลัยปักกิ่ง และเป็นหนึ่งในสมาชิกโครงการศึกษาผลกระทบระยะยาวที่เกิดขึ้นจากการโยกย้ายถิ่น อันเนื่องมาจากโครงการสร้างเขื่อนและอ่างเก็บน้ำในแถบตะวันตกเฉียงเหนือของจีน ผลการศึกษาจบลงที่มหาวิทยาลัยต้องปิดทำการ ดังนั้น ความสนใจที่จะอยู่ในปักกิ่งของ จุน จิงมีอยู่เพียงน้อยนิดเนื่องจากเพื่อนหลายคนถูกจับ แต่ต่อมาเมื่อเพื่อนนักวิจัยบางคน (ที่รอดพ้นจาก

การถูกจับ) ได้กลับมาจับงานวิจัยนี้อีกครั้ง จุน และนักวิจัยอีกคนหนึ่ง พร้อมด้วยนักศึกษาปริญญาโท 2 คนจึงออกเดินทางสู่หมู่บ้านต้าฉวน (Dachuan) มณฑลกานซู (Gansu) ในเดือนกรกฎาคมปี 2532 (1989) เพื่อพบปะพูดคุยกับชาวบ้านที่ถูกอพยพโยกย้ายเป็นครั้งแรก โดยคาดหมายว่าจะทำเป็นงานวิจัยระยะสั้นๆ ประเด็นหลักคือผลกระทบจากการสร้างอ่างเก็บน้ำ ทว่า ภายหลังเข้าศึกษาระดับปริญญาเอกที่มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด จุน ได้กลับไปต้าฉวนอีกครั้ง โดยใช้ช่วงฤดูร้อนของปี 2534 (1991) กับอีก 8 เดือนในปี 2535 (1992) และอีกช่วงสั้นๆ ในปี 2536 (1993) และ 2538 (1995) ทำการศึกษา ซึ่งไม่เฉพาะแค่การสร้างอ่างเก็บน้ำใหม่เท่านั้น แต่ยังรวมถึงแง่มุมต่างๆ จากประสบการณ์และความทรงจำของผู้คนในพื้นที่ตลอดช่วงลัทธิสังคมนิยมแบบสุดขั้วในยุคของเหมา และเกี่ยวกับเรื่องราวชีวิตในช่วงหลังยุคของเหมา

จากสนามสู่ประเด็นการศึกษา

การได้พบปะพูดคุยกับชาวบ้านที่ถูกอพยพดังกล่าว เพื่อสอบถาม รับฟัง และพยายามที่จะเข้าใจจิตใจของหมู่บ้าน ค้นชีวิตให้กับชาวบ้าน ทำให้ จุน เห็นว่านี่คือ “บันทึกการทำงานต่างๆ ของความทรงจำ” ในชุมชนที่ได้เกิดการเรียกร้องสิทธิครั้งใหญ่ และได้เผชิญกับความเปลี่ยนแปลงรุนแรงนับจากชัยชนะของฝ่ายคอมมิวนิสต์ ที่สำคัญคือทำให้จุนได้ตระหนักว่า ชาวบ้านเหล่านี้ไม่ใช่เพียงแค่ “เหยื่อ” ของการสร้างเขื่อนเท่านั้น ทว่าคือเหยื่อโดยตรงของการเมืองภายใต้ระบอบคอมมิวนิสต์ใหม่ เนื่องจากชาวบ้านราว 85 % ล้วนเป็นคนแซ่ชง ทั้งด้วยการสืบเชื้อสายและการแต่งงาน โดยสถานภาพและชื่อของชาวชงเปรียบได้กับสื่อที่แสดงถึงระบอบเก่าที่รัฐบาลคอมมิวนิสต์ปฏิญาณว่าจะเข้าแทนที่ให้ได้ สอดคล้องกับเหตุการณ์อื่นๆ ที่เกิดขึ้นในจีนตลอดยุคของเหมา (2492-2517 หรือ 1949-1976) ที่ชาวชงถูกโจมตีด้วยข้อกล่าวหาว่าถือวิถีเดิมของจีนยุคเก่า และจบลงด้วยการรณรงค์ต่อต้านขงจื้อและหลิน เปียว ในช่วงปี 2514-2515 (1973-1974)

จนพบว่าหลายคนที่อยู่ในตำฉวน ตกเป็นเหยื่อทางการเมืองตั้งแต่ต้นทศวรรษที่ 1950 ถึงกลางทศวรรษ 1970 ในช่วงนี้มีคนกว่า 150 คนที่ถ้าไม่ใช่แซ่ซงก็เกี่ยวข้องกับแซ่ซงโดยการแต่งงานนั้นต้องอยู่อย่างคนนอก เนื่องจากบุพการีถูกระบุว่าเป็น “ชนชั้นศัตรู” (class enemies) คนที่มี “ธาตุเลว” (bad elements) “กลุ่มต่อต้านการปฏิวัติ” (counter revolutionaries) “ชาวนาที่ร่ำรวย” (rich peasants) “เจ้าของที่ดินตัวถล่ม” (big landlords) หรือ “นักปฏิวัติเพื่อเจ้าแบบฟิวด้ล” (practitioners of feudal superstition) นอกจากนั้น การสร้างเขื่อนและอ่างเก็บน้ำของรัฐตามนโยบายพัฒนาประเทศขนาดใหญ่ (The Great Leap Forward) ยังทำลายหมู่บ้าน ผู้คนกระจัดกระจายและสูญเสียที่ดินรวมทั้งที่สุสานเป็นจำนวนมาก ประจวบกับเหตุบังเอิญเมื่อตั้งหมู่บ้านใหม่นั้นเกิดการขาดแคลนอาหารและยา ทำให้ผู้คนในตำฉวนเสียชีวิตถึง 50 คน

ความทุกข์ทรมานของชาวซงในยุคของเหมานั้น สะท้อนให้เห็นชะตากรรมที่ยุ้งยากของศาลบุซซางจื่อในหมู่บ้าน ที่ดินซึ่งเคยใช้สำหรับประกอบพิธีกรรม ถูกยึดเพื่อ “โครงการปฏิรูปที่ดิน” ในช่วงต้นทศวรรษที่ 1950 จากนั้นเป้าหมายต่อมาคือ “หวักะทิ” ผู้มีการศึกษาสูง อาทิ ผู้รับผิดชอบที่ดินของศาลบุซซา ผู้ประกอบพิธีกรรม และในโรงเรียนระดับประถม ซึ่งล้วนต่างตกเป็นเป้าของการถูกกลั่นแกล้งทางการเมือง รวมทั้งการทำร้ายร่างกายและการประจานให้อับอาย กิจกรรมทุกประเภทของศาลจบสิ้นลง การรุกรานของ “นโยบายการพัฒนาประเทศขนาดใหญ่” เริ่มโดยการปิดศาลบุซซา จากนั้นก็ใช้อ่างเก็บน้ำเป็นตัวสลายชุมชน ท้ายสุด ในขณะที่ยุคของเหมาไถจะปิดตัวลง ศาลก็ถูกทำลายและอาคารบริเวณใกล้เคียงก็ถูกทำลายไปด้วย

อย่างไรก็ตาม ในช่วงกลางทศวรรษ 1980 จากภาวะผ่อนคลายการควบคุมของทางการ จนได้เห็นการฟื้นตัวระยะสั้นๆ ของชาวซงด้วยการสร้างศาลบุซซางจื่อขึ้นมาใหม่ ศาลนี้สร้างเพื่อเชิดชูเกียรติของการสืบทอดเชื้อสายจากอดีตอันยาวนาน ขณะเดียวกันก็เป็นอนุสรณ์ให้กับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เฟื่องผ่านมาของชุมชนที่บาดเจ็บแสนสาหัส ในความเห็นของจุน ศาลนี้จึงเป็นตัวแทนที่สื่อถึงโอกาสที่ยากจะได้รับในการกลับไปสานต่อค่านิยมทางศาสนาและองค์ความรู้ทางพิธีกรรม

นำมาสู่ประเด็นในการศึกษา 2 ประเด็นหลัก คือ 1) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับความทุกข์ทรมานของมนุษย์ รวมถึงความโชคร้ายของปัจเจก และความปราชัยของกลุ่มชน และ 2) เกี่ยวข้องกับความพยายามในการจัดการกับความทุกข์ทรมานและการฟื้นตัวจากการกลั่นแกล้งทางการเมือง ความตกต่ำทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมที่แตกออกเป็นเสี่ยงๆ (cultural disruption)

ประวัติศาสตร์สังคมของการจดจำ

เพื่อตอบโจทย์การวิจัย ฉันเลือกใช้แนวคิด “ความทรงจำทางสังคม” เป็นเครื่องมือหลักในการอธิบาย ภายใต้คำถามที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังว่าคนตระกูลขงจดจำอะไร จดจำอย่างไร และนำความทรงจำเหล่านั้นไปใช้อย่างไร ตามแนวทางของฮัลบวอช (Halbwachs, 1950) และคอนเนอร์ตัน (Connerton, 1989) ที่เขาได้อธิบายไว้อย่างละเอียดในบทที่ 1 หัวข้อ พื้นฐานทางสังคมของความทรงจำ (The Social Basis of Memory) และแนวทางสามประการในการวิจัยเกี่ยวกับความทรงจำทางสังคม (Three Approaches in Social Memory)

ตามแนวทางดังกล่าวนี้ ฉัน ได้เสนอการมองปัญหาแบบ “ล่างขึ้นบน” (a bottom-up approach) เพื่อศึกษาปัญหาของความทรงจำภายในประเทศ ที่ซึ่งอาการหลงลืมหมู่ (mass amnesia) และความทรงจำที่ถูกเลือกสรร (selective remembrance) ได้รับการส่งเสริมอย่างเต็มที่จากอำนาจรัฐ กล่าวคือ ให้ความสำคัญกับระบบเครือญาติ และโครงสร้างอำนาจ รวมถึงความรู้ในเรื่องพิธีกรรม การจัดทำลำดับสายตระกูล ภาพลักษณ์ของผู้คนจากประวัติหมู่บ้าน เรื่องราวที่เล่าขานถึงความเจ็บปวด การเมืองในการแก้แค้น มุมมองที่ขัดแย้งในเรื่องความสำคัญของพิธีกรรม ทศนคติต่อการทดลองระบบสังคมนิยมแบบสุดขั้วของจีน โดยการสืบค้นถึงการที่ความทรงจำหรือความหลังครั้งอดีตได้ถูกเรียบเรียงและส่งผ่านกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นด้วยการรวมศูนย์อยู่ในบริเวณศาลบูชาขงจื๊อ

ถ้ามองเพียงผิวเผินจะเห็นว่า เรื่องราวของศาลบูชาขงจื๊อได้เสนอแนวคิดหลายแนวคิด ทั้งเชิงประเพณีและพิธีกรรมที่ถูกห้ามในช่วงทศวรรษแรกๆ ภายใต้

กฎเกณฑ์ของลัทธิคอมมิวนิสต์และได้รับการรื้อฟื้น ทว่าเมื่อมองให้ใกล้เข้าไปจะพบภาพที่ซับซ้อนยิ่งขึ้นไปอีก แนวคิดและการปฏิบัติต่างๆ มิได้ถูกฟื้นขึ้นมาจากอดีตอย่างอัตโนมัติ เนื่องจากทั้งหมดได้ถูกผสมผสานเข้ากับวัฒนธรรมประเพณีที่ก่อรูปจากประสบการณ์ตามลัทธิเหมาในท้องถิ่น รวมทั้งถูกซึมซาบเข้ากับความกังวลของแต่ละยุค ในฐานะหลักสำคัญของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ศาลบูชาขงจื้อที่สร้างขึ้นใหม่นี้ ได้ปลุกความทรงจำมากมายหลายแขนงของอดีตก่อนยุคคอมมิวนิสต์ เมื่อครั้งที่ชาวสกุลขงได้ครองอภิสิทธิ์ในการสืบเชื้อสายถึงขงจื้อ รวมทั้งอิทธิพลทางการเมืองและสถานภาพทางเศรษฐกิจ สิ่งสำคัญที่ต้องใส่ใจคือ การสร้างศาลขึ้นมาใหม่อีกครั้งนั้น เกี่ยวข้องอย่างยิ่งกับการที่ชาวสกุลขงพยายามที่จะทำความเข้าใจประสบการณ์ที่ยากจะเข้าใจภายใต้กฎเกณฑ์ของเหมาและความเปลี่ยนแปลงทางสังคมหลังยุคของเหมา

โครงสร้างของหนังสือ

หนังสือขนาดประมาณพ็อกเก็ตบุ๊ก หนาสองร้อยกว่าหน้าเล่มนี้ประกอบไปด้วยเนื้อหา 9 บท และใน 9 บทนี้ยังสามารถจำแนกโครงสร้างความคิดได้เป็น 2 ส่วนใหญ่ๆ คือ ส่วนนำ และส่วนเนื้อหา (รวมส่วนสรุป)

ส่วนแรก ประกอบด้วยบทที่ 1 และบทที่ 2 สำหรับบทที่ 1 นั้น จุน ใช้ชื่อว่า การศึกษาเกี่ยวกับความทรงจำทางสังคม (A Study of Social Memory) เพื่อบอกจุดยืนที่ชัดเจนของงาน เนื้อหาทั้งหมดของบทที่ 1 จึงเป็นการนำเสนอปรากฏการณ์ที่สอดคล้องกับวิธีการศึกษา โดยแจกแจงให้เห็นพัฒนาการของแนวคิดทางทฤษฎีเกี่ยวกับการศึกษาความทรงจำทางสังคมมาตั้งแต่ต้น จำแนกงานศึกษาเป็นกลุ่มๆ และชี้ให้เห็นว่างานของ จุน จะเดินไปในทิศทางใด แต่ที่ผู้เขียนเห็นว่าเป็นพิเศษยิ่งคือ การลำดับความคิด ลำดับความ และเลือกใช้คำที่กระชับอารมณ์ความรู้สึกตามตรรกะของแนวคิดความทรงจำทางสังคม ซึ่งนอกจากจะทำให้ประเด็นปัญหาของการวิจัยชัดเจนแล้วยังทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพความจำที่เป็นความทุกข์ทางสังคม (social suffering) ของคนแซ่ขงร่วมไปกับเขาเหล่านั้นด้วย ดังตัวอย่างเมื่อ จุน บรรยายถึงหัวข้อหมู่บ้านถูกทำลาย (A Village Destroyed) ว่า

... หลายเดือนล่วงเลยผ่านเส้นตาย และชาวชงก็ยังคงอยู่ แต่แล้วในคืนอันเย็นเยียบของเดือนธันวาคม กองทหารอาสาได้เข้ามาใช้กำลังขับไล่เริ่มจากครัวเรือนที่ไม่มีคนหนุ่มวัยฉกรรจ์ แม่เฒ่าส่งเสียงหวีดร้องเกาะเตียงไว้ไม่ยอมปล่อย จึงโดนจับหัวออกไป เสาบ้านถูกโยนเชือกล่ามไว้กับล้อและถูกถอนลงมา ช่างรื้อสร้างพวกชาวบ้านที่ตื่นตระหนกเหล่านั้นต่างพากันยื้อแย่งและหยิบฉวยข้าวของจากซากบ้านเรือนของพวกเขาคนเพื่อไปสร้างที่ซุกหัวนอนที่อื่น บ้างเร่งรีบชุดเอาอิฐของบรรพบุรุษขึ้นมาแม้จะขัดต่อธรรมเนียมและประเพณีที่เคยยึดถือปฏิบัติ แล้วคว้าอิฐที่ซุกขึ้นมาได้ยัดใส่กระสอบปูน หรืออื่นๆ ที่พอจะหามาได้อย่างไม่มีพิธีรีตองใดๆ ทั้งสิ้นเพื่อจะได้นำอิฐดังกล่าวไปทำพิธีฝังใหม่ “ไม่มีเวลาที่จะทำอะไรให้เหมาะสมแล้ว” ผู้เฒ่าคนหนึ่งได้รำลึกถึงอดีตที่ผ่านมา พวกเขาไม่สามารถที่จะรักษาสถานเดิมเอาไว้ได้ มิหนำซ้ำบาดแผลและความชอกช้ำจากการพลัดที่ยังถูกกระหน่ำซ้ำเติมโดยความอดอยากหิวโหย จึงนับเป็นเสียเวลาที่เลวร้ายที่สุดในประวัติศาสตร์จีนยุคใหม่

ภายใต้ทุกข์สองชั้นจากความหิวโหยและการเสียชีวิต ชาวบ้านครึ่งหนึ่งย้ายไปตั้งบ้านเรือนในชุมชนละแวกนั้น ขณะที่อีกครึ่งหนึ่งถอยร่นขึ้นเนินไปอีกเล็กน้อย ในเดือนมีนาคมปี 1961 (2504) แม่เฒ่าเหลืองซึ่งใหญ่เป็นที่สองของจีนถูกสกดลง ณ บริเวณต่ำฉวน เพื่อสร้างเขื่อนสูง 57 เมตร สายน้ำถูกบังคับให้เปลี่ยนแนวไปบรรจบกับอ่างเก็บน้ำหลังเขื่อนภายในเวลาเพียง 48 ชั่วโมง หลังจากนั้นก็เปิดประตูระบายน้ำ พื้นที่ส่วนใหญ่ของต่ำฉวนจึงจมหายและถูกฝังอย่างถาวรอยู่ใต้อ่างเก็บน้ำนั่นเอง

ความทรงจำร่วมของคนตระกูลชงที่พรังพรูจากคำบอกเล่าของแต่ละคนในทำนองเดียวกับข้างต้นนี้มีความคล้ายคลึงกับสิ่งที่เรียกว่า “ประวัติศาสตร์บอกเล่า” อันถือเป็นวิธีการเข้าถึง “ความจริง” อีกรูปแบบหนึ่ง ทว่าแตกต่างกันที่คำถามซึ่งกำกับอยู่เบื้องหลัง ดังนั้น จุน จึงใช้บทที่ 2 เป็นตัวอธิบายวิธีวิทยาที่เขาใช้เปรียบเทียบกับวิธีการทางประวัติศาสตร์ โดยใช้ชื่อว่า Memory of Historical

Possibilities ทำให้คำถามที่ผู้อ่านหลายคนอาจจะ “ตั้งป้อม” สอบสวนถึงความน่าเชื่อถือของวิธีการศึกษาที่เน้นการ “พำพรณนาของชาวบ้าน” หมดไปในบทนี้ (หรืออาจจะไม่หมดแต่สบายใจขึ้นเพราะได้รับคำอธิบายบางส่วน)

สำหรับส่วนที่สองซึ่งเป็นส่วนเนื้อหา แบ่งย่อยได้เป็น 3 ส่วน ส่วนแรกว่าด้วยความทรงจำที่เจ็บปวดซึ่งชาวขงได้รับตลอดช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลง การปกครอง หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งคือเกี่ยวกับความทุกข์ทรมานของมนุษย์ รวมถึงความโชคร้ายของปัจเจก และความปราชัยของกลุ่มชน ตามโจทย์วิจัยข้อแรกของ จุน โดยลำดับไว้ในบทต่างๆ 3 บท ได้แก่ บทที่ 3 ว่าด้วยความหวาดกลัวการปฏิวัติ (Memory of Revolutionary Terror) บทที่ 4 ว่าด้วยบาดแผลของชุมชน (Memory of Communal Trauma) และบทที่ 5 ว่าด้วยความเกลียดชังและการถูกเกลียดชัง (Memory of Local Animosity) ส่วนที่สองเป็นการตอบโจทย์วิจัยลำดับถัดมา นั่นคือนำเสนอเกี่ยวกับความพยายามในการจัดการกับความทุกข์ทรมานและการฟื้นตัวจากการกลั่นแกล้งทางการเมือง ความตกต่ำทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมที่แตกออกเป็นเสี่ยงๆ ของชาวขง โดยการเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมประเพณีและอดีตอันยิ่งใหญ่ของตนเอง ทั้งหมดนี้ปรากฏอยู่ในบทที่ 6 ว่าด้วยพิธีกรรมและความหมาย (Memory of Ritual Language) บทที่ 7 ว่าด้วยการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณี (Memory of Genealogical Retainers) และบทที่ 8 ว่าด้วยสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Memory of Cultural Symbols) ส่วนสุดท้ายในบทที่ 9 จุน ใช้ชื่อว่า การค้นพบความทรงจำในกานซู่ (Finding Memories in Gansu) เป็นบทสรุปการศึกษาว่าด้วยการวิเคราะห์และทำความเข้าใจต่อความทรงจำของชาวบ้านจำนวนที่สัมพันธ์ไปกับความทรงจำของผู้คนในกานซู่ เฉพาะประเด็นการเกิดขึ้นใหม่ของศาลบูชาขงจื๊อที่เป็นโจทย์หลักนั้น จุนวิเคราะห์อย่างเห็นความเชื่อมโยงว่า

ในแง่ของสังคมและการเมือง การปรากฏขึ้นอีกครั้งของศาลบูชาขงจื๊อแห่งจำนวนให้บทสรุปของความพลิกผันอย่างสุดขั้วของความสัมพันธ์เชิงอำนาจ กล่าวคือ การจัดสร้างศาลขึ้นมานี้ใหม่นี้เป็นแผนงานของคนแข่งงรุ่งวัยกลางคนและผู้เฒ่าผู้แก่ ซึ่งเกือบทุกคนต่างเคยได้รับความทุกข์

ทราบมาจากการถูกให้ร้ายทางการเมืองและการแบ่งแยกทางสังคมภายใต้กฎเกณฑ์ของเหมา

การกลับขึ้นมามีความสำคัญในช่วงทศวรรษ 1980 ของพวกเขา นั่นเกิดขึ้นจากบทบาทในการดูแลรักษาสืบต่อของหมู่บ้านในสองลักษณะ คือ 1) สมาชิกผู้อาวุโสของกลุ่มได้เสนอตัวถ่ายทอดความรู้ความเชี่ยวชาญด้านพิธีกรรม หลังจากที่ศาลชั่วคราวได้จัดสร้างขึ้นในปี 1984 แล้วพวกเขาก็ร่วมกันทำงานเพื่อจัดสร้างศาลบูชาขงจื๊อขึ้นมาใหม่ และ 2) สมาชิกที่อายุน้อยจะทำหน้าที่เคลื่อนไหวกิจกรรมตั้งแต่กลางทศวรรษ 1980 เป็นต้นมา เพื่อขอรับการสนับสนุนจากตัวแทนของภาครัฐ และในที่สุดพวกเขาก็สามารถทำให้เรื่องของตำนานกลายเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจสูงสุด มีผู้อาวุโสที่เชี่ยวชาญทางพิธีกรรมเข้าร่วมโครงการและได้รับเงินบริจาคสมทบทุนในการก่อสร้างเพิ่มมากขึ้น ความเป็นพันธมิตรของผู้คนในการจัดสร้างศาลบูชาขงจื๊อครั้งนี้ จึงแสดงให้เห็นการเปลี่ยนรูปของระเบียบทางสังคมและความสัมพันธ์เชิงอำนาจในระดับท้องถิ่น

กล่าวโดยสรุป เรื่องของตำนานและศาลบูชาขงจื๊อ คือเรื่องราวของผู้คนที่สร้างศรัทธาและความภาคภูมิใจขึ้นมาใหม่ภายหลังจากการที่พวกเขาถูกทำลายอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม สำนักทางประวัติศาสตร์ และความเชื่อมั่นศรัทธาในศาสนาอย่างย่อยยับมาแล้ว

ส่งท้าย

บทวิเคราะห์ข้างต้น ไม่ว่าจะมีผู้เห็นด้วยหรือเห็นต่างก็ตาม แต่สิ่งที่ปฏิเสธไม่ได้คือ งานศึกษาของ จุน ทำให้เราเห็นว่าการใช้แนวคิดความทรงจำทางสังคมอย่างเป็น “เครื่องมือ” นั้นสามารถทำได้ทั้งในระดับการเข้าถึงข้อมูลและระดับการวิเคราะห์ ทั้งนี้ด้วยการพิจารณาว่าสัมพันธ์ภาพระหว่างความทรงจำกับการต่อต้านมักเป็นแกนหลักที่ปรากฏอยู่ตลอดเวลาในการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ในเชิงมานุษยวิทยา โดยถูกกระตุ้นจากช่วงวิกฤติต่างๆ ของชีวิตหรือของบริบท

แวดล้อม นำไปสู่ความเข้าใจด้วยว่าการทำงานของความทรงจำของมนุษย์นั้นเป็นพื้นฐานในการแสดงอัตลักษณ์อันเป็นลักษณะเฉพาะในการที่จะขับเคลื่อนให้หมู่คนกลุ่มน้อยเผชิญหน้ากับวัฒนธรรมหลักและความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่พวกเขากำลังประสบ

เอกสารอ้างอิง

- Connerton, Paul. (1989). **How Societies Remember**. Cambridge: CUP.
- Deekhuntod, Benjaporn. (2010). *Like Wic Khon Jon Maung lae Kan Prakobsrang Chumchon Tam Klang Cheewit Ruam Samai nai Krungthep Maha Nakorn*. (In Thai) Li Ke: the Poor Urban and Community Construction among Contemporary Life in Bangkok. Ph.D. Desertation (Thai Studies). Faculty of Humanities and Social Sciences, Mahasarakham University.
- Halbwachs, Maurice. (1950). **On Collective Memory**. Trans by Lewis A. Cosner. Chicago and London: University of Chicago Press.
- Hongkananukraw, Angkoon. (2011). *Sathoop Kookkao Karabao: Khaum Song Jam tee Tang Tang lae Khaum Tang Tang khong Khaum Song Jam*. (In Thai). Pagoda Mound Carabao: Different Memories and the Distinction of Memories in Chidbanthid, Chanida And Netipharattakul, Pornthip(eds.). *Mong Khon Sathon Krongsrang*. (In Thai). Look at the People Reflecting of the Structure. Collection of Academic Article from Master's Thesis of Graduate Program. Faculty of Sociology and Anthropology, Thammasat University.
- Jing, Jun. (1996). **The Temple of Memories: History, Power, and Morality in a Chinese Village**. California: Stanford University Press.

- Keyes, Charles and Shigeharu Tanabe (Eds). (2002). **Cultural Crisis and Social Memory: Modernity and Identity in Thailand and Laos**. London: Rutledge Curzon.
- Khumsupha, Malinee. (2005). **Anusawaree Prachathippatai kab Khaum Mai Tee Mong Mai Hen**. (In Thai) The Democracy Monument and the Invisible Meaning. Bangkok: Vibhasa.
- Kittiasa, Pattana. (Ed). (2003). **Manussayawitthaya kab Kan Suksa Prakodkan Hoy Ha Adeed nai Sangkhom Thai Raum Samai**. (In Thai) Anthropology and the Study of Social Phenomena of Nostalgia in Contemporary Thai Society. Bangkok: Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organization)
- Sattayanurak, Saichon. (2012). **Kan Tor Su bon Phauen Tee Khaum Song Jam khong Khon Lak Lai Chattiphan nai Prathed Thai**. (In Thai) The Fight on the Memories of Ethnic Diversity in Thailand. **Journal of The Faculty of Architecture Silpakorn University**, 8, 77-106.
- Singyabut, Supachai. (2010). **Luang Prabang Maung Morradok Lok: Rachathanee hang Khaum Song Jam lae Phauen Tee Phitheekam nai Krasae Logaphiwat**. (In Thai) Luang Prabang World Heritage City: Capital of Memories and Ritual Space in Globalization. Bangkok: Saitharn Publishing.

